

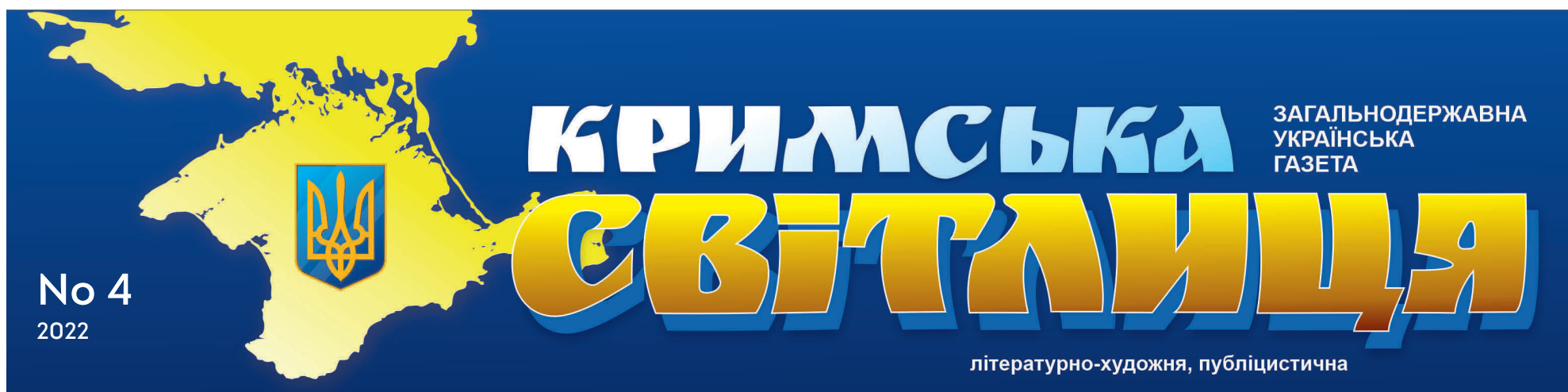
ДО ПИТАННЯ ПРО СТАТУС КРИМУ СТОЛІТТЯ ТОМУ

→ 4

МІРМЕКІЙ. НАСЛІДКИ ОКУПАЦІЇ ДЛЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

→ 6

№ 4
2022

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

літературно-художня, публіцистична

ЯК ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ СПРИЯЄ НАШІЙ ДИПЛОМАТИЧНІЙ БОРОТБІ ЗА КРИМ?

НАГОЛОС

З 2014 року українська дипломатія демонструє значні успіхи в забезпеченні засудження на міжнародному рівні та притягнення до відповідальності Російської Федерації, яка здійснює збройну агресію проти України. Зусилля дипломатів не були даремними. Протягом останніх восьми років було вибудовано архітектуру міжнародної підтримки України та засудження держави-агресора, одним із ключових елементів якої є Організація Об'єднаних Націй (ООН).

Іван КРИМСЬКИЙ

ООН – найбільша міжнародна організація, до складу якої входять усі визнані держави світу, крім Ватикану. Фактично саме на полях ООН ухвалюються рішення, які мають найкращі перспективи бути окресленими як такі, що ухвалюються «світовою спільнотою». Постійним органом ООН, на який покладено відповідальність за підтримку міжнародного миру та безпеки, є Рада Безпеки. До складу Ради входять 15 країн-членів – 5 постійних (Росія, Велика Британія, США, Франція, Китай) і 10 непостійних. Для ухвалення рішень необхідно дев'ять голосів, включаючи голоси всіх п'яти постійних членів Ради. У зв'язку з тим, що Російська Федерація безпосередньо здійснює збройну агресію проти України і має право вето на рішення Ради Безпеки, ухвалення цим органом об'єктив-

них рішень щодо ситуації в Україні є фактично заблокованим. Саме тому, коли ми говоримо про рішення/резольюції ООН щодо Криму, ми маємо на увазі резолюції Генеральної Асамблеї ООН (ГА ООН).

Генеральна Асамблея є головним представницьким органом ООН, який складається із 193 членів ООН і є головним форумом для багатостороннього обговорення важливих питань, що мають міжнародний характер. Питання збройної агресії Російської Федерації проти України та тимчасової окупації АР Крим та м. Севастополя не залишаються поза увагою Генеральної Асамблеї. З 2014 року Генасамблеєю було ухвалено 11 «кримських» резолюцій, які умовно можна поділити на три групи:

– Резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Про територіальну цілісність України»;

– Резолюції ГА ООН «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна» (6 резолюцій);

– Резолюції ГА ООН «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, Україна, а також частин Чорного й Азовського морів» (4 резолюції).

ФУНДАМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ ПІДТРИМКИ

Першим і фундаментальним рішенням ООН щодо Криму є резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Про територіальну цілісність України» № 68/262 від 27 березня 2014 року. Документ ухвалено голосуванням країн-членів ООН, 100 з яких висловилися «за», 11 – «проти», а 58 країн «утрималися».

Ця резолюція є найважливішим міжнародним документом, що стосується тимчасової окупації АР Крим та м. Севастополя.

Ухвалена вона у перші місяці збройної агресії Російської Федерації, резолюцією визначено головні принципи, на які спирається міжнародна спільнота до цього моменту: підтримка незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України у міжнародно визнаних кордонах; неприпустимість насильницької зміни кордонів; невизнання так званого «референдуму» 16 березня 2014 року.

Однією з важливих частин резолюції є: «(Генеральна Асамблея) Закликає всі держави, міжнародні організації та спеціалізовані установи не визнавати жодних змін статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополя на підставі вищезазначеного референдуму

й утримуватися від будь-яких дій або поведінки, які можуть бути інтерпретовані як визнання будь-якої зміни статусу». Таким чином було закладено фундамент політики невизнання тимчасової окупації АР Крим та м. Севастополя, який залишається ключовим елементом державної політики України щодо деокупації Криму.

Доказом фундаментальної важливості цього документа є те, що всі наступні резолюції ООН, рішення багатьох інших міжнародних організацій (зокрема, резолюції Парламентської асамблеї ОБСЄ) та держав щодо невизнання й засудження окупації Криму посилаються саме на цю резолюцію, як таку, що вперше визначила позицію міжнародної спільноти з даного питання.

→ 2

ЯК ЦЕ БУЛО...

ПОБУДОВА РАДЯНСЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ

→ 8

ЯК ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ СПРИЯЄ НАШІЙ ДИПЛОМАТИЧНІЙ БОРОТБІ ЗА КРИМ?

→ 1

НАГОЛОС

ПРАВА ЛЮДИНИ

Однією з тем, яка перебуває на порядку денному ООН, є порушення прав людини на тимчасово окупованій території АР Крим та м. Севастополя. Питання порушення прав людини в Криму розкривається в резолюціях ГА ООН «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна». Така резолюція ухвалюється щорічно, починаючи з 2016 року, і станом на цей момент їх налічується 6.

Зазначені резолюції мають однакову форму і містять загалом подібні формулювання щодо засудження окремих дій Російської Федерації із закликом припинити такі дії, а також утриматися від вжиття заходів, що суперечать міжнародному праву, та виконувати свої обов'язки як держави-окупанта.

Незважаючи на подібність форми, ми можемо чітко констатувати прогрес в якісному наповненні кожної наступної резолюції. Перша резолюція від 2016 року містить здебільшого загальні положення щодо засудження окупації та спроби анексії АР Крим та м. Севастополя Російською Федерацією; неприпустимості порушення загальнозвизнаних норм міжнародного права тощо. Так, засуджуючи серйозні порушення прав людини, політично вмотивовані переслідування, дискримінацію українців і кримських татар, переслідування журналістів та правозахисників тощо, у резолюції, однак, не згадуються конкретні кейси таких порушень (імена жертв; обставини справ; мотиви держави-окупанта). Єдиним прикладом порушення Російською Федерацією міжнародного права на території окупованого Криму в першій резолюції ГА ООН від 2016 року є засудження заборони Меджлісу кримськотатарського народу та заклик до її скасування.

Кожна наступна резолюція наводить дедалі більше сфер, у яких відбуваються порушення норм міжнародного права, та конкретних кейсів таких порушень. Наприклад, у резолюції ГА ООН щодо прав людини від 2017 року з'являються такі нові положення:

- засудження утисків релігійних організацій, зокрема Української православної церкви Київського патріархату (нині – Православна церква України);

- необхідність забезпечення доступу до освіти українською та кримськотатарською мовами;

Генеральна Асамблея ООН

– засудження примусового автоматичного надання «громадянства» Російської Федерації мешканцям окупованого Криму тощо.

У 2018 році резолюція ГА ООН уперше поповнюється засудженням незаконного затримання українських громадян на території окупованого Криму: Олега Сенцова, Володимира Балуха, Еміра-Усеїна Куку. Згадується також блокування Російською Федерацією українських вебсайтів і телеканалів, практика депортації українських громадян з Криму тощо.

У 2019 році резолюцією засуджуються незаконне затримання та тортури не тільки Олега Сенцова, Володимира Балуха та Еміра-Усеїна Куку, а й також «багатьох інших». Дуже важливим є те, що в 2019 році вперше згадується, що однією з головних цілей Російської Федерації як держави-окупанта є зміна демографічного складу населення Криму шляхом унеможливлення проживання на півострові певних груп людей (українських активістів, журналістів тощо), переселення громадян Російської Федерації в Крим тощо. Також привертається увага до переслідування російською окупаційною владою громадянської

ініціативи «Кримська солідарність».

В умовах пандемії COVID-19 у резолюції 2020 року підкреслюється, що Російська Федерація використовує пандемію COVID-19 для запровадження додаткових обмежувальних заходів (зокрема, закриття КПВВ) і не виконує своїх обов'язків як держави-окупанта щодо запобігання поширенню інфекції на півострові.

В останній на даний момент резолюції від 2021 року згадуються додаткові кейси незаконного затримання державою-окупантом громадян України: Еміра-Усеїна Куку, Галини Довгополої, Сервера Мустафаєва, Владислава Єсипенка, Нарімана Джелила та багатьох інших. Надзвичайно важливою є згадка про мілітаризацію молоді Криму шляхом залучення до «військово-патріотичних» організацій і підготовки до служби у військових підрозділах Російської Федерації. Необхідно звернути увагу на заклик до країн-учасниць ООН долучитися до роботи міжнародної Кримської платформи.

Вище наведено лише деякі питання та кейси, згадки щодо яких поступово з'являлись у кожній наступній резолюції ГА ООН «Ситуація з правами людини в

Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна». Так, у текстах резолюцій поступово з'являються імена жертв політичних переслідувань з боку Російської Федерації, що є особливо важливим у контексті міжнародних судових процесів проти держави-окупанта. У резолюціях з кожним роком усе глибше розкривається питання порушення Російською Федерацією норм міжнародного права як послідовної політики, яка містить такі цілі: зміну демографічного складу населення півострова; мілітаризацію освіти; ліквідацію освіти українською та кримськотатарською мовами; витіснення незгодних, зокрема українських активістів, журналістів тощо. Не залишається жодних сумнівів, що з 2016 року пройдено значний шлях у питанні якісного наповнення резолюцій, але значна кількість питань ще досі залишається поза увагою в цих рішеннях, зокрема питання цілеспрямованої політики держави-окупанта щодо знищення української ідентичності.

МІЛІТАРИЗАЦІЯ

Другим питанням, яке з'явилося на порядку денному ООН дещо пізніше за тему порушення прав людини на території Криму, є мі-

Дуже важливим є те, що в 2019 році вперше згадується, що однією з головних цілей Російської Федерації як держави-окупанта є зміна демографічного складу населення Криму шляхом унеможливлення проживання на півострові певних груп людей (українських активістів, журналістів тощо), переселення громадян Російської Федерації в Крим тощо. Також привертається увага до переслідування російською окупаційною владою громадянської ініціативи «Кримська солідарність».

літаризація Російською Федерацією тимчасово окупованих територій АР Крим та м. Севастополя, Азово-Чорноморського регіону, що триває. Станом на цей момент Генеральною Асамблеєю ООН ухвалено 4 резолюції «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, Україна, а також частин Чорного й Азовського морів».

Так само, як і з резолюціями «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна», кожна наступна резолюція щодо мілітаризації демонструє прогрес у її наповненні.

Перша резолюція від 2018 року заклала фундамент, який використовується при підготовці наступних. Так, у резолюції підкреслюється, що тимчасова окупація Криму є не лише порушенням територіальної цілісності та суверенітету України, а й також загрожує безпеці та стабільності суміжних держав та всього Європейського регіону. У резолюції засуджується мілітаризація Криму, що триває, зокрема, у зв'язку з перекиданням російських військових підрозділів на півострів та проведенням масштабних військових навчань. Також привертається увага до ускладнення навігації у Чорному та Азовському морях, засуджується спорудження мосту через Керченську протоку та обмеження міжнародної торгівлі через дії Російської Федерації. Окрім цього, у першій резолюції не оминається питання захоплення Російською Федерацією українських катерів у Керченській протоці 25 листопада 2018 року.

Друга резолюція щодо мілітаризації 2019 року загалом зберігає структуру першої, але деталізує питання мілітаризації Росією Криму та Азово-Чорноморського регіону. Так, у другій резолюції від 2019 року більша увага приділяється питанню можливого

розміщення ядерної зброї в окупованому Криму. Засуджується незаконний призов громадян України в Криму до Збройних сил Російської Федерації та мілітаризація молоді. Підкреслюється використання Російською Федерацією українських підприємств військово-промислового комплексу, що розташовуються на території Криму, для подальшої мілітаризації півострова, а також подальші обмеження щодо доступу торгових суден до портів України на Азовському узбережжі.

У резолюції від 2020 року особливо виділяється заклик до Російської Федерації припинити інкорпорацію освітньої системи Криму у «військово-патріотичну» російську освітню систему, що має на меті індоктринацію молоді, запровадження військової підготовки в школах з подальшою службою у Збройних силах Російської Федерації. Окрім цього, підтверджується, що будівництво траси «Таврида» відбувалося з військовою метою.

В останній на цей момент резолюції від 2021 року міститься заклик до підтримки зусиль з деокупації Криму, зокрема, у рамках діяльності міжнародної Кримської платформи. Також привертається увага до розширення військово-морських баз Чорноморського флоту РФ на території Криму, надання права Національній гвардії РФ блокувати окремі райони морської акваторії та експлуатації Росією природних ресурсів на українському шельфі Чорного моря, що триває.

Отже, можемо констатувати позитивну тенденцію щодо наповнення резолюцій ГА ООН «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, Україна, а також частин Чорного й Азовського морів». Головним позитивним фактором у цьому є пройдений шлях від цілковитої відсутності протягом 2014-2017 рр. рішень ООН щодо мілітаризації Криму до розуміння масштабів мілітаризації півострова та загроз, які вона несе для Азово-Чорноморського регіону й Європи загалом, що дедалі чіткіше розкривається в резолюціях ГА ООН.

РЕЗОЛЮЦІЇ ГА ООН: ЗНАЧЕННЯ

Російською пропагандою створюється наратив, що резолюції ГА ООН не мають важливого значення для України, а їх ухвалення є лише моральним виправданням відсутності реальної волі держав світу змінювати поведінку держав, що порушують міжнародний порядок. Необхідно усвідомлювати, що резолюції не мають юридичної сили, а тому, справді, не можуть прямо впливати на позицію окремих держав. Але, незважаючи на це, ухвалення резолюцій має декілька важливих наслідків для України.

Voting Ended		16-Dec-21	17:13:30
Item 74(c) - A/76/462/Add.3 DR III			
Situation of human rights in the temporarily occupied Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine			
☒ AFGHANISTAN	☒ CAMEROON	☒ FINLAND	☒ KUWAIT
☒ ALBANIA	☒ CANADA	☒ FRANCE	☒ KYRGYZSTAN
☒ ALGERIA	☒ CENTRAL AFR. REP...	☒ GABON	☒ LAO PDR
☒ ANDORRA	☒ CHAD	☒ GAMBIA	☒ LATVIA
☒ ANGOLA	☒ CHILE	☒ GEORGIA	☒ LEBANON
☒ ANTIGUA-BARBUDA	☒ CHINA	☒ GERMANY	☒ LESOTHO
☒ ARGENTINA	☒ COLOMBIA	☒ GHANA	☒ LIBERIA
☒ ARMENIA	☒ COMOROS	☒ GREECE	☒ LIBYA
☒ AUSTRALIA	☒ CONGO	☒ GRENADA	☒ LIECHTENSTEIN
☒ AUSTRIA	☒ COSTA RICA	☒ GUATEMALA	☒ LITHUANIA
☒ AZERBAIJAN	☒ COTE D'IVOIRE	☒ GUINEA	☒ LUXEMBOURG
☒ BAHAMAS	☒ CROATIA	☒ GUINEA-BISSAU	☒ MADAGASCAR
☒ BAHRAIN	☒ CUBA	☒ GUYANA	☒ MALAWI
☒ BANGLADESH	☒ CYPRUS	☒ HAITI	☒ MALAYSIA
☒ BARBADOS	☒ CZECH REPUBLIC	☒ HONDURAS	☒ MALDIVES
☒ BELARUS	☒ DEM PR OF KOREA	☒ HUNGARY	☒ MALI
☒ BELGIUM	☒ DEM REP OF THE C...	☒ ICELAND	☒ MALTA
☒ BELIZE	☒ DENMARK	☒ INDIA	☒ MARSHALL ISLANDS
☒ BENIN	☒ DJIBOUTI	☒ INDONESIA	☒ MAURITANIA
☒ BHUTAN	☒ DOMINICA	☒ IRAN (ISLAMIC REP...)	☒ MAURITIUS
☒ BOLIVIA	☒ DOMINICAN REP...	☒ IRAQ	☒ MEXICO
☒ BOSNIA-HERZEGOV...	☒ ECUADOR	☒ IRELAND	☒ MICRONESIA (FS)
☒ BOTSWANA	☒ EGYPT	☒ ISRAEL	☒ MONACO
☒ BRAZIL	☒ EL SALVADOR	☒ ITALY	☒ MONGOLIA
☒ BRUNEI DARUSSAL...	☒ EQUATORIAL GUINEA	☒ JAMAICA	☒ MONTENEGRO
☒ BULGARIA	☒ ERITREA	☒ JAPAN	☒ MOROCCO
☒ BURKINA FASO	☒ ESTONIA	☒ JORDAN	☒ MOZAMBIQUE
☒ BURUNDI	☒ ESWATINI	☒ KAZAKHSTAN	☒ MYANMAR
☒ CABO VERDE	☒ ETHIOPIA	☒ KENYA	☒ NAMIBIA
☒ CAMBODIA	☒ FIJI	☒ KIRIBATI	☒ NAURU
☒ SAUDI ARABIA	☒ UKRAINE	☒ SAUDI ARABIA	☒ UKRAINE
☒ SENEGAL	☒ UNITED ARAB EMIR...	☒ SERBIA	☒ UNITED KINGDOM
☒ NEW ZEALAND	☒ UNITED REP TANZA...	☒ NICARAGUA	☒ UNITED STATES
☒ NIGER	☒ UNITED STATES	☒ SIERRA LEONE	☒ URUGUAY
☒ NIGERIA	☒ UZBEKISTAN	☒ SINGAPORE	☒ VANUATU
☒ NORTH MACEDONIA	☒ VENEZUELA	☒ SLOVAKIA	☒ VIET NAM
☒ NORWAY	☒ YEMEN	☒ OMAN	☒ ZAMBIA
☒ PAKISTAN	☒ ZIMBABWE	☒ PALAU	☒ ZIMBABWE
☒ PANAMA	☒ SOUTH AFRICA	☒ PAPUA NEW GUINEA	☒ SOUTH AFRICA
☒ PARAGUAY	☒ SOUTH SUDAN	☒ PERU	☒ SPAIN
☒ PHILIPPINES	☒ SRI LANKA	☒ POLAND	☒ SRI LANKA
☒ PORTUGAL	☒ SUDAN	☒ PORTUGAL	☒ SURINAME
☒ QATAR	☒ SWEDEN	☒ REP OF KOREA	☒ SWITZERLAND
☒ REP OF MOLDOVA	☒ SYRIAN ARAB REP...	☒ ROMANIA	☒ THAILAND
☒ ROMANIA	☒ THAILAND	☒ RUSSIAN FED...	☒ TIMOR-LESTE
☒ RWANDA	☒ TOGO	☒ SAINT KITT'S-NEVIS	☒ TONGA
☒ SAINT KITT'S-NEVIS	☒ TRINIDAD-TOBAGO	☒ SAINT LUCIA	☒ TRINIDAD-TOBAGO
☒ SAINT LUCIA	☒ TUNISIA	☒ SAINT VINCENT-GR...	☒ TURKEY
☒ SAINT VINCENT-GR...	☒ TURKEY	☒ SAMOA	☒ TURKMENISTAN
☒ SAN MARINO	☒ TUVALU	☒ SAO TOME-PRINCIPE	☒ UGANDA
☒ SAO TOME-PRINCIPE	☒ UGANDA		
IN FAVOUR: 65		AGAINST: 25	
		ABSTENTION: 85	

Голосування за резолюцію Генасамблеї ООН «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна», 16 грудня 2021 року.

По-перше, резолюції ГА ООН мають політичне та символічне значення. Генеральна Асамблея залишається найбільшим майданчиком для обговорення важливих питань міжнародного значення. Рішення, які ухвалюються на такому майданчику, можна окреслити як такі, що кристалізують і висловлюють думку міжнародної спільноти. Отже, ухвалення резолюції, з одного боку, має потенціал зміни поведінки багатьох держав світу і, з іншого боку, тисне на держави, що не підтримують такі рішення. Сам факт ухвалення «кримських» резолюцій і їхня підтримка найвпливовішою міжнародною організацією світу використовується Україною для лобювання важливих питань на міжнародній арені: дотримання політики невизнання, розширення санкційного режиму тощо.

По-друге, рішення, які ухвалюються ГА ООН, впливають на позицію міжнародних судів. На сьогодні існують прецеденти використання та взяття до уваги Міжнародним судом ООН резолюцій ГА ООН як доказів або

на заміну міжнародному звичаєвому праву. Наприклад, у справі Техасо Overseas Petroleum Co. проти Лівійської Арабської Республіки арбітр Рене Дююї покладався на підтримку резолюції ГА ООН від 14 грудня № 1803 «Permanent sovereignty over natural resources» для вирішення спору. Окрім цього, резолюції ГА ООН відіграли важливу роль у рішеннях Міжнародного суду ООН, особливо в тих, що стосуються самовизначення народів. Так, у своєму консультативному висновку від 21 червня 1971 року Міжнародний суд ООН, зокрема, посилається на резолюцію ГА ООН від 27 жовтня 1966 року № 2145 (XXI), за результатами чого було сформовано відомий принцип міжнародного права «Намібійські винятки», який на постійній основі використовується державами світу.

У 2017 році Україна звернулася до Міжнародного суду ООН з позовом про порушення Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх

форм расової дискримінації. Окрім цього, низка справ, що стосуються збройної агресії Російської Федерації проти України, розглядається у Міжнародному кримінальному суді та Європейському суді з прав людини.

Резолюції ГА ООН матимуть важливе значення у контексті розгляду вже зазначених справ у міжнародних судах і відповідно для притягнення Російської Федерації до міжнародно-правової відповідальності.

ДОВІДКОВО:

Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна»:

- UN General Assembly Resolution of 19 December 2016 №71/205 «Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol (Ukraine)»;

- UN General Assembly Resolution of 19 December 2017 №72/190 «Situation of human rights

Отже, можемо констатувати позитивну тенденцію щодо наповнення резолюцій ГА ООН «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, Україна, а також частин Чорного й Азовського морів». Головним позитивним фактором у цьому є пройдений шлях від цілковитої відсутності протягом 2014-2017 рр. рішень ООН щодо мілітаризації Криму до розуміння масштабів мілітаризації півострова та загроз, які вона несе для Азово-Чорноморського регіону й Європи загалом, що дедалі чіткіше розкривається в резолюціях ГА ООН.

in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine»;

- UN General Assembly Resolution of 22 December 2018 №73/263 «Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine»;

- UN General Assembly Resolution of 18 December 2019 №74/168 «Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine»;

- UN General Assembly Resolution of 28 December 2020 №75/192 «Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine»;

- UN General Assembly Resolution of 16 December 2021 №75/192 «Situation of human rights in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine».

Резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, Україна, а також частин Чорного й Азовського морів»:

- UN General Assembly Resolution of 17 December 2018 №73/194 «Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov»;

- UN General Assembly Resolution of 9 December 2019 №74/17 «Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov»;

- UN General Assembly Resolution of 7 December 2020 №75/29 «Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov»;

- UN General Assembly Resolution of 9 December 2021 №76/70 «Problem of the militarization of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, Ukraine, as well as parts of the Black Sea and the Sea of Azov».

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАТУС КРИМУ СТОЛІТТЯ ТОМУ

МОВОЮ ФАКТІВ

Закінчення

У статті «За свободну дискусію над взаєминами поневолених Росією народів» Богдан Галайчук проаналізував відгук Ортая на свої статті про Крим: зокрема, кримськотатарський публіцист дорікнув українському тим, що він «переінакшив історичні факти, не підкріплюючи своїх виступів нічим ґрунтовним» і керується «імперіалістичним підходом та ходом думок» і «відсутністю симпатії та поваги до боротьби татарського народу за незалежність», презентуючи при цьому бездержавну на той час націю.

Віталій СОЛОНЧАК

Обвинувачення в «імперіалізмі» щодо Криму Галайчук назвав взаємними, оскільки «й татари там більшості не мають». Полеміку з Ортаєм він продовжив у статті «Одинока можлива розв'язка: автономія Криму під українською зверхністю». Як і в попередніх матеріалах, автор навів посилання на кількісне співвідношення етнічних спільнот Криму станом на 1926 рік і зазначив, що українці врахують їх у разі створення своєї держави з Кримом у її складі та «будуть старатись віддати кримські автономні органи в руки татар, щоб місцева адміністрація настільки важної зі стратегічного погляду області, як Крим, не дісталась непевному російському елементові». Однак Галайчук зауважив, що в такому разі «як український державний, так і татарський національний інтерес вимагає, щоб у військових справах Крим був зв'язаний з Україною». Крім політичних і стратегічних моментів, автор проаналізував також економічні: «Україні треба кримських пристаней і сирівців, кримські пристані та пляжі опустіють без глибокого українського запілля». У руках українського уряду, на переконання Галайчука, мусять бути торговельно-морські справи, шляхи міждержавного сполучення та закордонні справи; він зазначав, що всі державні компетенції за лінією потреб і можливостей можна легко поділити на дві сфери: загальнодержавну та культурно-національну.

Склад Кримської делегації, що восени 1918 р. прибула до Києва задля вирішення питання статусу Криму щодо України.

Також у своїх нарисах на кримську тематику Богдан Галайчук полемізував з Мустафою Едіге Кирималом (Шинкевичем), який писав під псевдо «Киримли Ігіт» і так само, як і Селім Ортай, у своїй «відповіді українським імперіалістам» щодо Криму радив українцям робити з історії кримськотатарського національного руху логічні та послідовні висновки щодо необхідності незалежності Криму. Даючи Кирималові ту ж відповідь, що й Ортаєві, Галайчук у статті «Сумний досвід недавнього минулого» зазначив, що Кримське ханство «ніколи не було суверенною державою», оскільки «ще заки Туреччина формально зреклася зверхності над Кримом (1774 р.), він попав під впливи Росії (1772 р.), що росли аж до повної анексії ханату», а кримськотатарські Курултай і Директорія 1917 року були установами «більше національно-громадянськими, ніж територіально-державними, що стверджує текст конституції».

* * *

Також автор проаналізував діяльність згаданого Кримського крайового уряду Сулькевича, який «не був татарським урядом, лише татарсько-російським, коли не російсько-татарським», оскільки важливі посади у ньому обіймали «давні царські урядовці, що вели протиукраїнську нагінку і, навіть проголошуючи кримську республіку, виразно підкреслили, що це лише тимчасовий твір, готовий у відповідний мент зрезигнувати з незалежності». Галайчук нагадав, що в червні 1918 р. уряд Сулькевича своїм завданням проголосив «зберігати самостійність Криму аж до вияснення його між-

Найчисельніша національність у районах та містах Криму (перепис 1939 року)

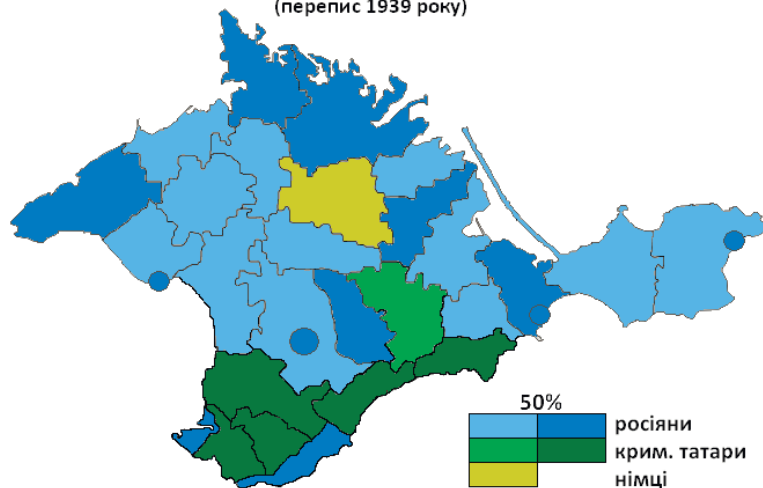

ФОТО - ВІКІПЕДІЯ

народної ситуації»: інтерпретуючи цю заяву та подальшу політику цього уряду, український історик і дипломат Дмитро Дорошенко дійшов висновку, що його члени розглядали Крим як інтегральну частину російської держави, яка живе самостійним життям лише тимчасово, до відродження «єдиної-неділимої».

Галайчук додав, що уряд Сулькевича «не проголосив ніколи дефінітивної незалежності [Криму] і залишив фірточку до об'єднання з Росією, та це не лише не наразило його на упадок, але навіть не понизило його в очах пп. Ігіта, Ортая та їхніх однодумців». Висновки щодо «національного обличчя» уряду Сулькевича Галайчук зробив зі складу його делегації, що восени 1918 р. прибула до Києва задля вирішення питання статусу Криму щодо України: «На 4-х кримських делегатів було 3-х москалів (Чернов, Никифоров і Фріман) і лиш один татарин (Ахматович), зрештою навіть не кримський, а литовський» (Фріман належав до «русифікованих» німців). Цей символічний склад

делегатії, на думку автора, пояснює, чому Українській Державі було так складно в ті часи домовитися з урядом Сулькевича. До того ж, коли останній звернувся з проханням про збройне реагування на торговельну блокаду Криму Українською Державою до німецького командування, генерал Кох заявив, що Крим може увійти до союзу, в якому чільне місце посяде Україна, оскільки ще в ухваленій Курултаєм конституції КНР Крим називався «краєм», а не «державою». «На жаль, виявилось, що та конституційна фірточка не була передбачена для України», – зазначив автор.

Далі Галайчук прогнозував, що російська більшість у Криму в разі спроб створення кримськотатарської держави на півострові після розпаду СРСР не скориться кримськотатарській меншості і може навіть вдатися до проголошення в Криму своєї держави, незалежної принаймні від України: в такому разі Україна має вважати Крим виключно відтинком українсько-російського фронту. Автор висловив сподівання, що за

Далі Галайчук прогнозував, що російська більшість у Криму в разі спроб створення кримськотатарської держави на півострові після розпаду СРСР не скориться кримськотатарській меншості і може навіть вдатися до проголошення в Криму своєї держави, незалежної принаймні від України: в такому разі Україна має вважати Крим виключно відтинком українсько-російського фронту. Автор висловив сподівання, що за такого розвитку подій кримськотатарський народ перебуватиме на тій же позиції, що й під час Кримського походу Армії УНР, ставши «дружно до будови своєї автономної держави під опікою України».

такого розвитку подій кримськотатарський народ перебуватиме на тій же позиції, що й під час Кримського походу Армії УНР, ставши «дружно до будови своєї автономної держави під опікою України». Втім, Галайчук припустив перемогу «тих кіл, для яких дилема «автономія чи незалежність» не є питанням можливості і потреби, лиш питанням престижу, а то й моди» і зауважив, що, якби внаслідок подібних впливів кримські татари «стали засобом протиукраїнської диверсії та наїшлись по противному боці українсько-російського фронту», то «за пролив крові не відповідала б українська сторона».

У статті «Концепція, що не витримує критики» Богдан Галайчук навів тези Шинкевича, який заперечував факт всебічної залежності Криму від України і натомість намагався довести реальність концепції незалежної кримськотатарської держави, нехтуючи не лише політичною, а й навіть географічною прив'язкою Криму до України. Однак економічні, стратегічні та навіть етнічні мотиви, що стверджували необхідність існування Криму в складі України, Шинкевич називав «суто імперіалістичними», оскільки вони, на його думку, не впливали на можливість існування незалежної кримськотатарської держави. Також, посилаючись на право самовизначення народів, Шинкевич намагався довести, спираючись на радянські видання, що кримські татари становлять більшість 81% сільського, тобто постійного населення Криму, а в майбутньому здобудуть абсолютну більшість. У відповідь Галайчук зауважив, що кримські татари, згідно з результатами радянського перепису населення 1926 р., становили 36,6% сільського насе-

лення Криму та 11,7% – міського; загалом кримських татар на півострові тоді нарахували 179 382, що становило 23,1% населення загалом.

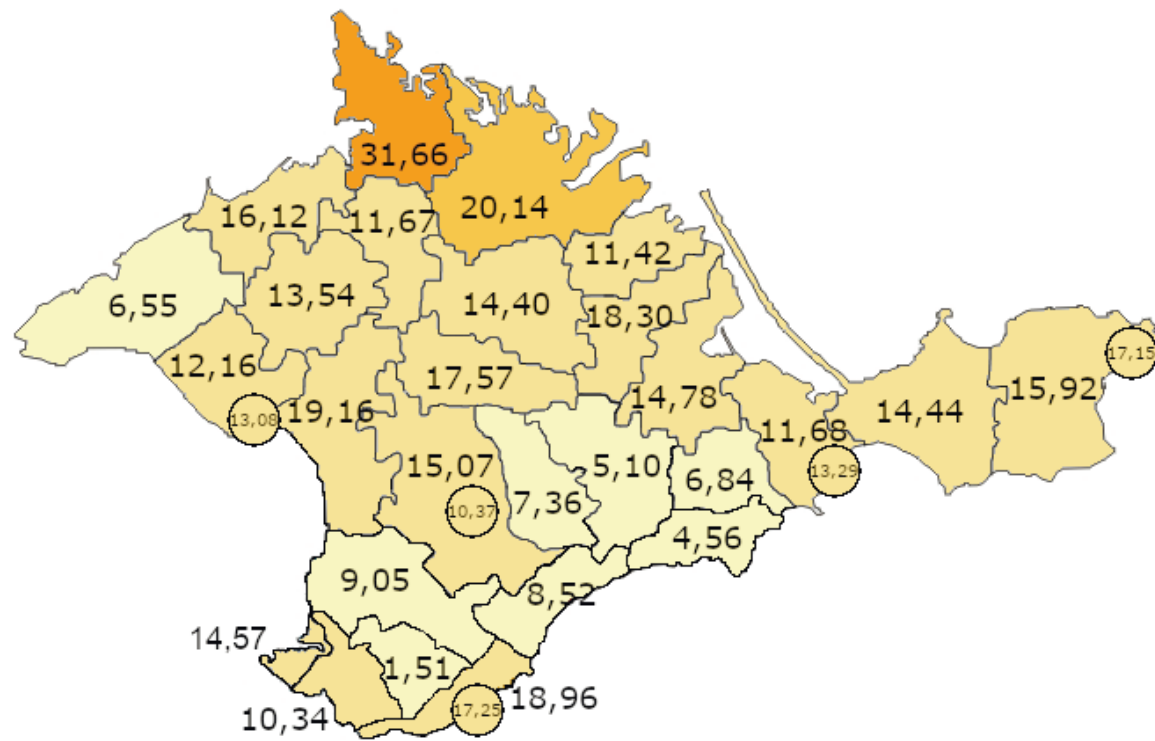
За даними перепису населення у 1897 р., частка кримських татар у населенні Криму становила 38,6%. Вочевидь, Шинкевич надію на кримськотатарську більшість у Криму плекав на підставі програми кримськотатарської політичної еміграції, що передбачала репатріацію двох мільйонів нащадків кримських татар з Туреччини, Румунії та Болгарії: це число Галайчук, наводячи аргументи істориків і соціологів, назвав «фантастичним». «Не до нас належить розглядати, яким засобом можна здійснити утопічні плани. Ми знаємо лише дійсність: на Кримі живе не цілих 180 000 татар, себто 25% населення півострова. Ці цифри перерішують усяку полеміку. Вони стверджують, що татари не мають основи покликуватися на право самоозначення народів, що важніше – вони не мають змоги утворити незалежної держави. Навіть нарід, найбільше дозрілий з політичного і культурного погляду, не зуміє утворити держави на території, де він становить лише четвертину населення», – додав він.

* * *

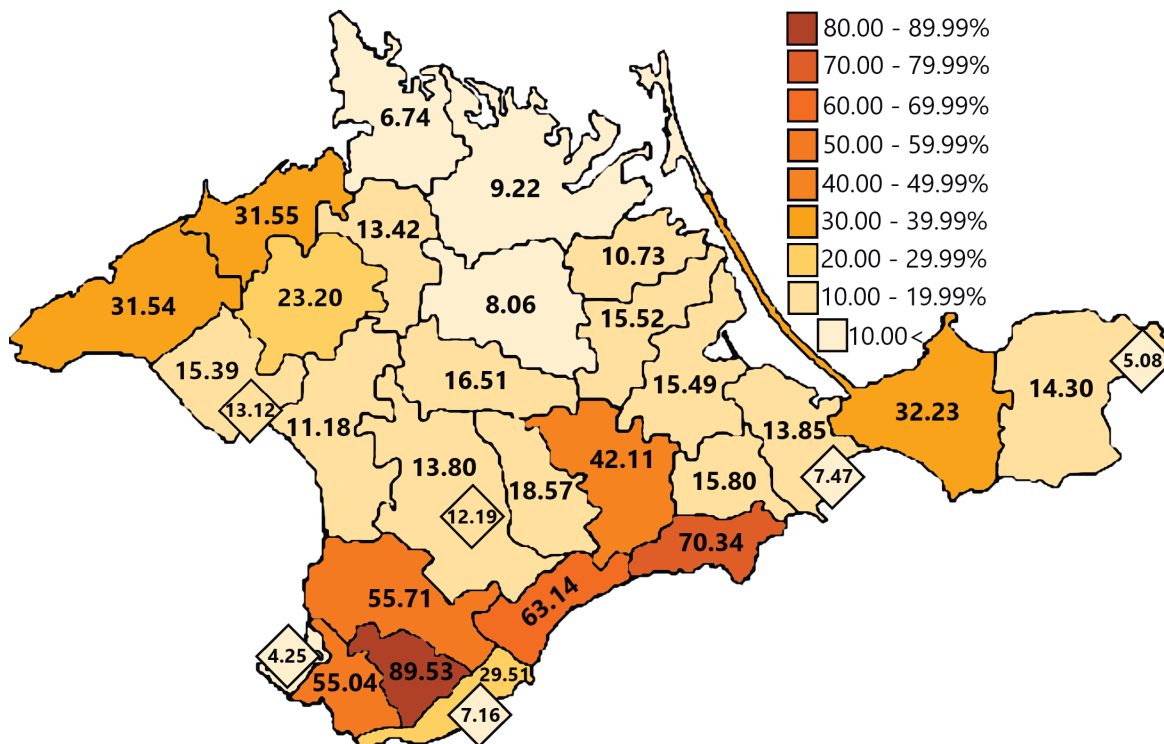
У новіші часи сучасні дослідники постійно наражаються на питання засад, на яких створювалася ліквідована в часи сталінської тиранії Кримська АРСР, – територіальних, національних чи змішаних. Із цим питанням спробувала розібратися дослідниця Тетяна Бикова. За її даними, деякі історики стверджують, що основою для майбутньої кримської автономії були рішення політбюро ЦК РКП(б), а проголошувалася вона на територіальній основі цілком відповідно до ленінських програмних положень щодо територіальної автономії.

Інші шукають підстав для автономії у характерних особливостях півострова – передусім, у багатонаціональному складі його населення; також вони вважають автономію Криму територіальною, але створеною за національно-територіальною ознакою. Представники кримськотатарської спільноти здебільшого відстоюють думку, що вже за фактом наявності кримських татар у складі населення Кримську АРСР треба вважати автономією, проголошеною на національній основі: на підтвердження своєї позиції вони посилаються на політику коренізації компартійного та радянського управлінських апаратів у 1920-х рр. і відтак вимагають відродження тогочасної автономії, вважаючи її проявом «національної державності кримських татар».

За аргументи вони беруть такі факти: кримськотатарська мова у

Українці в Криму за даними перепису населення 1939 року.

Частка кримських татар у населенні Криму за даними перепису населення 1939 року.

Кримській АРСР була офіційною і нею досконало володіли майже всі мешканці Криму, за кримськими татарами резервувалися дефіцитні робочі місця, була доволі висока квота на керівних працівників (у Верховній Раді Кримської АРСР було 36% представників кримських татар) і студентів (до 20% місць у навчальних закладах) тощо. Втім, деякі дослідники схильні вважати, що політика «татаризації» в Криму проводилася командно-адміністративними засобами та відповідала інтересам «абсолютної меншості кримського населення на шкоду інтересам більшості», а також не дала владі бажаних результатів і «лише сприяла загостренню міжнаціональних відносин». На думку Т. Бикової, всі три більшовицькі кримські радянські республіки створювалися за територіальним принципом; хоч у 1921 р. до нього додався деякий національний антураж, однак він не дає підстав стверджувати, що Кримська АРСР була державним

утворенням кримських татар, оскільки вони не мали принципових пільг, пов'язаних із національним походженням, а процес «татаризації» в жодному разі не відрізнявся від політики коренізації в інших радянських республіках.

На ці факти після Другої світової війни детально вказав український сходознавець Василь Дубровський. Він зазначав, що Крим, де українці склали «відносну більшість» населення, більшовики, «всупереч геофізичним умовам сполучень», відокремили адміністративно від України і тримали весь час у складі Російської РФСР для того, щоб «відірвати від української нації цю її південну галузь і перешкодити зв'язкам між українським і кримськотатарським народами»; при цьому він додав, що станом на 1939 р. кримські татари на півострові склали чверть населення, однак проживали на ньому «суцільною етнографічною масою».

На думку Дубровського, більшовики, беручи до уваги виняткове геополітичне значення Криму для СРСР, мали на меті русифікацію його українського та кримськотатарського населення. Зокрема, у 1938-1939 рр. кримськотатарська мова навчання, незважаючи на свій «офіційний» статус, була присутня лише у 29,3% з 1 223 шкіл; навчалися нею 20% учнів. У 63,3% шкіл мовою викладання була російська: нею навчалися понад 74% учнів. У 8-10 класах російською мовою навчалися 85,5% учнів, кримськотатарською – 10,2%, іншими мовами – 1,2%. У 1926 р. у педагогічному інституті в Сімферополі з 670 студентів було лише 17 кримських татар, у 1927 р. – 14, у 1928 р. – 7; випускників – кримських татар при цьому було щороку по двоє. Також Дубровський назвав «коренізацію» державного апарату в республіках СРСР «більше пропагандивним гаслом, ніж дійсністю»: за його даними, у Наркомфіні Кримської АРСР у

На думку Дубровського, більшовики, беручи до уваги виняткове геополітичне значення Криму для СРСР, мали на меті русифікацію його українського та кримськотатарського населення. Зокрема, у 1938-1939 рр. кримськотатарська мова навчання, незважаючи на свій «офіційний» статус, була присутня лише у 29,3% з 1 223 шкіл; навчалися нею 20% учнів. У 63,3% шкіл мовою викладання була російська: нею навчалися понад 74% учнів, кримськотатарською – 10,2%, іншими мовами – 1,2%.

1930 р. на 107 співробітників було лише 7 кримських татар, у Наркомземі – 46 на 606, у Союзхлібі – двоє (кур'єри) на 66 службовців. У 1932 р. в обласному адміністративному апараті Кримської АРСР кримські татари становили 18,4%; у 1933 р. в апараті райвиконкомів їх було 17,9%, тоді як членами райвиконкомів – 42,4%. У центральних органах Кримської АРСР було 17,6% службовців – кримських татар; при цьому серед членів ЦВК їхня частка становила 50,4%. «Насильне пристосування татар до російського панування лише почасти давало їм шлях до участі в самоврядуванні», – підсумував дослідник.

1929-1941 рр. він описав як період «совєтизації» та примусової колективізації Криму, що супроводжувався голодом, придушенням селянських повстань, переслідуванням «буржуазних націоналістів», ліквідацією до 4 000 кримськотатарських «куркулів», закриттям і знищенням релігійних осередків, винищенням провідних культурних сил, арештами та стратами партійних діячів, що протестували проти грабунку Криму Москвою, тощо. Культурним ударом Дубровський також назвав запровадження спочатку латинської, а потім кириличної писемності для носіїв кримськотатарської мови, що «відірвало їх від попередньої культурної спадщини та було одверто спрямовано на швидку й примусову русифікацію».

Також учений наголосив, що в Криму під час найжорстокішої хвилі терору НКВС, який увійшов до історії під назвою «ежовщина», було знищено багатьох політичних, громадських, культурних і релігійних діячів та пересічних громадян – загалом близько 160 тис. осіб, що становило приблизно половину кримськотатарського населення півострова. Справді, з огляду на ці факти навряд чи доводиться називати Кримську АРСР 1921-1945 рр. «формою кримськотатарської державності».

АНТИЧНЕ МІСТО МІРМЕКІЙ. НАСЛІДКИ ОКУПАЦІЇ ДЛЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

З ГЛИБИНИ ВІКІВ

Мірмекій – розташоване у східному Криму на території сучасної Керчі античне місто, засноване у 2-й чверті – середині VI ст. до н.е. греками-іонійцями. Згодом увійшло до складу Боспорського царства. Займало площу 6 га. На початку V ст. до н.е. місто обнесли оборонною стіною, в межах якої наземне будівництво замінило землянки.

Під час розкопок відкрито житлові, господарські споруди та зольні пагорби, утворені із залишків жертвоприношень. Під одним із зольників V ст. до н.е. було знайдено вівтар. Найхарактернішою рисою забудови Мірмекію у III-I ст. до н.е. була значна кількість виноробень. У III ст. тут функціонував великий рибозасолювальний комплекс. Місто припинило своє існування під час однієї з варварських навал у середині – 2-й половині III ст. За межами міста досліджено некрополь із похованнями античної епохи.

ЗАХОПЛЕННЯ ТА НИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СПАДЩИНИ. МОНИТОРИНГ ПОДІЙ

У період 2014-2019 рр. фахівці Державного Ермітажу (група під керівництвом завідувача сектору Північного Причорномор'я відділу античного світу Державного Ермітажу Бутягіна А. М.) під виглядом «археологічних досліджень» незаконно провели розкопки на об'єкті культурної спадщини України в Криму – античному городищі Мірмекій. Під час цих робіт із пам'ятки незаконно вилучалися археологічні артефакти. Завдано шкоди старовинним зразкам давньогрецької (елліністичної), давньоримської та інших культур.

2014

Під час незаконних розкопок знято залишки приміщення IV ст. до н.е. та розрито нижчі шари. Цілковито розрито вимостку з водостоком. Серед інших артефактів з пам'ятки незаконно вилучено велику кількість чорно- та червонофігурних посудин, черепаший панцир з отвором, безліч залізних і бронзових виробів. Біля акрополя знято пізніші шари з метою виходу широкої площі на античні будівельні залишки на ділянці розміром близько 120 кв. м на глибину

Розкопки Мірмекію.

близько 1 м. З пам'ятки незаконно вилучено кам'яні наконечники від епохи пізньої бронзи до XX ст., численні фрагменти полив'яного середньовічного посуду та фрагмент підставки, що використовувалася при його обпалюванні. Окремий загін провів незаконні розкопки на некрополі городища Кітей на півдні Керченського півострова.

2015

На ділянці близько 100 кв. м у центральній частині городища розрито пізньоархаїчний міський квартал. Знято одну з вимосток дворів і розкопано нижчі шари. У північно-західній частині ділянки відкрито рештки споруди V-IV ст. до н.е., у східній частині ділянки – яму та декілька кладок. У південно-західній частині акрополя на ділянці близько 120 кв. м розрито шари XIII-XV ст. і шари римської доби. На крайньому східному квадраті віднайдено залишки стін і вогнищ доби середньовіччя. Серед інших артефактів з пам'ятки незаконно вилучено золоту бляшку (ймовірно, римських часів), різьблені кістяні пластини (одна з них – у вигляді жіночої поstatti), бронзову сережку з позолоченою лев'ячою голівкою, кістяні накладки на піхви грецького меча, барабан колони, використаний у кладці римських часів блок,

на якому збереглося 8 рядків, що являють собою список імен (на той час – найбільша лапідарна знахідка за весь час дослідження Мірмекію).

2016

Продовжено розкриття відкритої у 2015 р. найбільшої споруди XIV-XV ст. поблизу акрополя. Згідно зі звітом Державного Ермітажу середньовічний культурний шар у районі ями було знищено під час Другої світової війни. З пам'ятки незаконно вилучено кілька кам'яних кришок, невеликі фрагменти архітектурних деталей, грубий вівтарик, капіель від пілястра, піфос, два бронзові ключі у вигляді герм.

2017

У центральній частині городища незаконно розрито групу ям і частину напівземлянки 2-ї половини VI ст. до н.е., а також чотирикутну яму IV ст. до н.е., обкладену товстим шаром сирцевої цегли. В західній частині городища розрито будівлі садиб I-III ст. до н.е., розкопано численні ями. З пам'ятки незаконно вилучено, зокрема, особливий артефакт – фрагмент скляної чаші у багатокольоровій техніці міллефіорі. У східній частині пам'ятки з шару IV ст. до н.е. незаконно вилучено предмети кісткорізної майстерні, серед них – перший в історії розкопок городища лист на свинцевій пластині, присвячений особливостям місцевої торгівлі, а також золоту бляшку та два зім'яті фрагменти золотої фольги. Біля муру, що обмежував давнє місто на сході, у межах розкопу 1960-х рр. було знову розрито дуже пошкоджену виноробню та групу різночасових ям, а також нову ділянку некрополя, що стосується 2-ї половини VI ст. до н.е.

2018

Незаконні археологічні роботи проведено на трьох ділянках. Було розрито понад 450 кв. м культурного шару на глибину до 2,1 м. З центральної частини городища пам'ятки незаконно вилучено багато фрагментів кераміки III ст. до н.е. – III ст. н.е., а також невелику кістяну фігурку Меркурія. У південно-східній частині пам'ятки незаконні роботи проводилися на площі близько 120 кв. м: розрито залишки середньовічних будівель із пічкою, більш ранні кладки та вимостки, ймовірно, елліністичної доби, вибірку каменів оборонного муру, а також два поховання VI ст. до н.е., серед інвентарю яких були сіроглиняні глеки. З розритих на ділянці ям різних часів незаконно вилучено рідкісний артефакт – архітектурний фрагмент і частину мармурового над-

Із завалів часів пізнього середньовіччя пам'ятки незаконно вилучено невеликий мармуровий торс статуї сидячого божества (ймовірно, Юпітера), а з завалу над одним із приміщень садиби – мармуровий напівоголений чоловічий торс заввишки близько 1,1 м, ймовірно, від статуї Асклепія. Останній артефакт є найрідкіснішим для Боспору і цілковито унікальним для Мірмекію. Під час незаконних розкопок у районі ями, де у 2017 р. було знайдено найрідкісніший для Мірмекію свинцевий лист, було знято вимостку приміщення садиби I-II ст.

гробного рельєфу з зображенням голови юнака чи дівчини, ймовірно, V ст. до н.е. Поблизу скелі акрополя на ділянці близько 250 кв. м було знято нашарування XIII-XV ст. і розкопано кілька ям цих часів. Також було розрито залишки вимощеного камінням підвалу портового карантину XIX ст. Із завалів часів пізнього середньовіччя пам'ятки незаконно вилучено невеликий мармуровий торс статуї сидячого божества (ймовірно, Юпітера), а з завалу над одним із приміщень садиби – мармуровий напівоголений чоловічий торс заввишки близько 1,1 м, ймовірно, від статуї Асклепія. Останній артефакт є найрідкіснішим для Боспору і цілковито унікальним для Мірмекію. Під час незаконних розкопок у районі ями, де у 2017 р. було знайдено найрідкісніший для Мірмекію свинцевий лист, було знято вимостку приміщення садиби I-II ст. Під час незаконної розкопки ями з пам'ятки незаконно вилучено велику кількість фрагментів амфор із таврами та продовження скидання кісткорізної майстерні з готовими предметами, заготовками та відходами виробництва. Поза цю ділянку було розрито яму з матеріалом VI ст. до н.е., зокрема посудиною у стилі «Дикого козла».

2019

Проведено незаконні розкопки в глибину культурного шару на площі близько 355 кв. м. Серед незаконно вилучених з центральної частини пам'ятки артефактів значаться численні фрагменти теракот-маріонеток та частина великої скляної чаші. Біля східної межі городища було розрито кілька ям, одна з яких містила вкопану хіоську амфору. Також розрито 4 поховання некрополя 2-ї половини VI ст. до н.е., з них: 3 ґрунтових (2 дитячих, 1 доросле). З двох поховань незаконно вилучено посу-

ФЕОДОСІЯ. НАСЛІДКИ ОКУПАЦІЇ ДЛЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

дини іонійського виробництва. Розрито невеликий (імовірно, дитячий) кам'яний саркофаг, викарбуваний з однієї брили. Поблизу скелі акрополя було продовжено розкриття садиби I-III ст. до н.е. У центральній частині ділянки розрито під із частиною склепіння та внутрішніми конструкціями. У західній частині розкопу знайдено довгий критий водостік, а також вкопану в землю глиняну посудину. Загалом розрито 7 приміщень. З пам'яток також незаконно вилучено цілу керамічну флягу та фрагмент бронзового персня з сердоліковою вставкою-печаткою, на якій вирізьблено постать божества, а також рідкісну на Боспорі монету-стрілку та низку фрагментів аттичної та східногрецької кераміки. Під однією з кладок садиби у східній частині розкопу розрито поховання XI-IX ст. до н.е. з ліпленою мискою. На північний схід від городища – рештки поселення IV ст. до н.е. з ямами.

До незаконної діяльності на городищі Мірмекій, яке розташоване на території м. Керч (АР Крим, Україна), залучено федеральну бюджетну установу культури «Державний Ермітаж» (м. Санкт-Петербург, Російська Федерація), щодо якої Указом Президента України від 14 травня 2020 року № 184 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2020 року «Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» введено санкції терміном на 3 роки.

Залучення до незаконної діяльності на пам'ятці одного з провідних наукових закладів культури Російської Федерації (Державного Ермітажу) збільшує рівень загрози безкарного знищення пам'ятки через наявність ділових, наукових і культурних зв'язків зазначеного закладу та його співробітників з науковими, культурними, політичними колами іноземних країн. Дії окупаційної влади, що відбулися в незаконній експропріації, незаконних археологічних розкопках, під час яких вилучено археологічні артефакти, є порушенням міжнародного гуманітарного права.

Зазначені дії Російської Федерації разом з іншими діями держави-окупанта у своїй сукупності можуть складати військовий злочин у вигляді широкомасштабного руйнування і привласнення культурних цінностей, не виправданого воєнною необхідністю і здійснюваного незаконним чином та безцільно.

Матеріал підготовлено групою експертів з моніторингу Регіонального центру прав людини, робочою групою експертної мережі «Кримська платформа – гуманітарна політика»

Сучасний вигляд місця, де розташовувалося античне поселення Тепе-Оба.

АРХЕОЛОГІЯ

На території сучасного міста Феодосія зосереджено чимало пам'яток культурної спадщини, що пов'язано з її тривалою і доволі строкатою історією. Феодосія, або Теодосія, – античний поліс, що був заснований греками-іонійцями, вихідцями із Мілета у VI ст. до н.е.

Ф

еодосія одразу була заснована як незалежний поліс, навколо якого протягом кількох століть існувала його сільськогосподарська округа – хора, що містила також і сільські поселення місцевого населення Криму – таврів. У 355 році до н.е. поліс втратив незалежність і увійшов до складу Боспорського царства після завоювань Левкона I, проте його подальше існування у складі царства було неоднозначним.

У IV ст. місто зазнало руйнувань унаслідок набігу гунів, після чого життя в ньому вже не відновлювалось. У 1266 році гунуезькі купці викупили у татарського хана Оран-Тімура руїни античної Феодосії і збудували на них свою фортецю, давши їй назву Кафа. У 1475 році Кафу захопили турки-османи і вона стала відомою в усьому причорноморському регіоні як найбільший невольничий ринок. У 1616 р. Кафу захопили запорозькі козаки на чолі з гетьманом Петром Сагайдачним. 20 липня 1771 р. місто було вдруге захоплено запорожцями на чолі з полковником Опанасом Ковпаком у ході російсько-турецької війни 1768-1774 років, після чого вона перейшла під протекторат Російської імперії. У 1787 році імператриця Катерина II перейменувала Кафу

Розкопки на Тепе-Оба, липень 2021 р.

на Феодосію, її син імператор Павло I повернув Кафі її назву, а його син імператор Олександр I знову поновив назву, надану місту його бабусею Катериною. Відтоді назва міста не змінювалась.

Така строката історія лишила в місті чимало пам'яток, що належать різним епохам і народам – давнім грекам, гунуезцям, туркам, вірменам і українцям.

ЗАХОПЛЕННЯ ТА НИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СПАДЩИНИ. МОНІТОРИНГ ПОДІЙ

У період 2017-2019, 2021 років фахівці Державного Ермітажу під керівництвом наукового співробітника відділу античного світу Державного Ермітажу Ахмадеевої М. М. під виглядом «археологічних досліджень» незаконно провели розкопки на об'єктах культурної спадщини України в Криму – на городищі та некрополі на вершині та північному схилі хребта Тепе-Оба, розташованого в південній частині м. Феодосія (АР Крим). Було завдано шкоди старовинним зразкам культур народів, які мешкали на території Кримського півострова.

2017

На площі понад 100 га проведено вибіркові незаконні розкопки, під час яких розрито фрагменти кількох кладок, локальні виходи куль-

турного шару, зокрема класичної та елліністичної доби, а також ділянка, щільно насичена матеріалами XIV-XV ст.

2018

На плато вздовж західного схилу Генуезької балки розрито рештки IV-III ст. до н.е. з середньовічним похованням, у якому було знайдено череп і арбалетний болт, а також фрагмент фундаментної кладки споруди IV-III ст. до н.е.

2019

На плато вздовж західного краю Генуезької балки незаконні розкопки проведено на площі 100 кв. м, під час яких розрито північну частину великої будівлі початку IV ст. до н.е. – межі IV та III ст. до н.е., загальна довжина кладки якої склала понад 18 м.

2021

Оприлюднено інформацію про запрошення для участі у незаконних розкопках на період 05.06 – 10.06.2021 р. волонтерів. Аносовано розкопки великої будівлі IV ст. до н.е. та детальні «археологічні розвідки» на території курганного некрополя на вершині та північному схилі хребта Тепе-Оба.

У незаконних розкопках узяв участь «заступник директора Феодосійського музею старовини», «депутат Феодосійської міської ради (фракція «Единая Россия»)» Юрій Кокін, що окремо було висвітлено

Дії окупаційної влади, що відбулися в незаконній експропріації, незаконних археологічних розкопках, під час яких вилучено археологічні артефакти, є порушенням міжнародного гуманітарного права.

на сайті «Феодосійського місцевого відділення партії «Единая Россия»».

До незаконної діяльності на городищі та некрополі на вершині та північному схилі хребта Тепе-Оба, розташованого в південній частині м. Феодосія (АР Крим, Україна), залучено федеральну бюджетну установу культури «Державний Ермітаж» (м. Санкт-Петербург, Російська Федерація), щодо якої Указом Президента України від 14 травня 2020 року № 184 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2020 року «Про застосування, скасування і внесення змін до персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» введено санкції терміном на 3 роки.

Дії окупаційної влади, що відбулися в незаконній експропріації, незаконних археологічних розкопках, під час яких вилучено археологічні артефакти, є порушенням міжнародного гуманітарного права.

Зазначені дії Російської Федерації разом з іншими діями держави-окупанта у своїй сукупності можуть складати військовий злочин у вигляді широкомасштабного руйнування і привласнення культурних цінностей, не виправданого воєнною необхідністю і здійснюваного незаконним чином та безцільно.

Матеріал підготовлено групою експертів з моніторингу Регіонального центру прав людини, робочою групою експертної мережі «Кримська платформа – гуманітарна політика»

ПОБУДОВА РАДЯНСЬКИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА УПРАВЛІННЯ

ЯК ЦЕ БУЛО...

Одразу після захоплення Криму більшовики розпочали створювати свої органи влади. Спочатку всією повнотою влади були наділені так звані надзвичайні органи: військово-революційні комітети (ревкоми). Протягом другої половини листопада 1920 р. на всій території Криму організовувалися місцеві ревкоми: повітові, міські, волосні та сільські.

Тетяна БИКОВА,
к.і.н., науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Бела Кун – голова Кримського революційного комітету (Кримревкому), вищого органу влади на півострові, що був створений 16 листопада 1920 р.

Так, наприклад, 13 листопада було створено Джанкойський повітовий ревком, 16 листопада – Феодосійський повітовий та Кримський обласний, 17 листопада – Перекопський повітовий, 18 листопада – Ялтинський повітовий, 20 листопада – Севастопольський та Алупкінський міські ревкоми¹. Остаточне формування мережі ревкомів на півострові завершилося протягом грудня. За даними, що були наведені у збірнику Звітів відділів Кримревкому за 1920 р., до кінця 1920 р. у Криму вже працювали 7 повітових, 21 районний та 292 сільських ревкомів².

Кількість ревкомів, що організовувалися в межах Кримського півострова, з плином часу невпинно зростала. Так, наприклад, на зборах голів волосних ревкомів Сімферопольського повіту, які відбулися 16 січня 1921 р., було зазначено, що в повіті на той час було утворено 31 сільський ревком. Через декілька тижнів на засіданні Кримревкому вже вказувалася нова цифра: понад 100 ревкомів. Загалом же наприкінці 1920 р. у повітах півострова було створено вже більш ніж 800 сільських ревкомів³.

Процес створення ревкомів тривав і надалі. Так, на початку 1921 р. у Сімферопольському по-

віті діяли 168 сільських, 2 міських та 6 волосних ревкомів, у Джанкойському – 210 сільських та 2 районних ревкоми, а в Євпаторійському – 241 сільський ревком⁴.

Надмірне захоплення більшовиків створенням усе нових і нових надзвичайних органів влади невдовзі призвело до того, що кількість наявних на півострові ревкомів почала перевищувати реальні можливості більшовиків наповнити їх своїми «перевіреними» кадрами. У більшості випадків склади кримських ревкомів (особливо сільських) не влаштували нову владу. Тому було потрібно провести реорганізацію всієї мережі ревкомів півострова. На конференції голів повітових ревкомів, що відбулася в лютому 1921 р., член Кримревкому Ю. Гавен заявив: «У перший період утворення ревкомів вони створювалися чи не в кожному селі. У деяких повітах таких сільських ревкомів було навіть занадто багато»⁵. Тому він запропонував ухвалити рішення про зменшення

кількості ревкомів та реорганізацію тих, що залишалися. Волосні ревкоми замінювалися районними, а також було визначено кількісний склад населення, на який поширювалася влада одного ревкому. Рекомендувалося створювати ревком у розрахунок на тисячу осіб населення, а підвідомча йому територія не мала перевищувати 10 кв. верст⁶.

Вищим органом влади на півострові став створений 16 листопада 1920 р. у Сімферополі на загальному засіданні членів реввійськради Південного фронту та Кримського обкому РКП(б) Кримський революційний комітет (Кримревком) на чолі з Бела Куном. При Кримревкомі було створено 11 відділів: управління, радянського народного господарства, соціального забезпечення, охорони здоров'я, юридичного, праці, земельний, народної освіти, харчування, фінансів та особливий відділ Криму⁷. Новостворений орган влади з допомогою

вказівок, що надходили як з Москви, так і з Харкова, керував усіма процесами, що відбувалися на півострові.

Слід зазначити, що столиці двох незалежних радянських республік – Харків і Москва – продовжували розглядати Крим як власну приналежність. Пам'ятаючи ще часи громадянської війни та діяльність Закордоту, який розташовувався на території України та керував усією повстанською боротьбою більшовиків у Криму, місцеві керівники намагалися власноруч керувати цією територією. Протягом кінця 1920 – першої половини 1921 рр. український уряд активно втручався у процеси, що відбувалися в Криму. Своєю чергою, Москва теж вважала Крим власною територією, а тому надсилала до півострова свої вказівки та вимагала їх негайного виконання. Певний час питання про пріоритет залишалося відкритим, але програмне положення більшовиків щодо демократичного централізму та страшний тиск з боку Москви змусили харківських працівників відступити. Тому невдовзі на засіданні ЦК КП(б)У було ухвалено рішення про ліквідацію на півострові всіх організацій, які віддали справами Закордоту. Українські представники більшовицької партії, що мешкали в Криму, повернулися до Харкова. Начальник Закордоту при ЦК КП(б)У Фріц Маркус у своїй доповіді на ім'я Фелікса Кона зазначав, що протягом січня – березня 1921 р. з території Криму до України було вивезено всіх українських керівних працівників, а також усі матеріальні ресурси КП(б)У, що раніше були привезені на півострів для потреб Кримської повстанської армії (зброю, гроші, обмундирування, спорядження та ін.)⁸.

Втративши завдяки центральному більшовицькому керівництву політичну владу в Криму, керівники України змогли зберегти в своїх руках лише так звані виконавчі функції: Москва залишила «українським товаришам» тільки право деякою мірою вирішувати військові справи на

Пам'ятаючи ще часи громадянської війни та діяльність Закордоту, який розташовувався на території України та керував усією повстанською боротьбою більшовиків у Криму, місцеві керівники намагалися власноруч керувати цією територією. Протягом кінця 1920 – першої половини 1921 рр. український уряд активно втручався у процеси, що відбувалися в Криму. Своєю чергою, Москва теж вважала Крим власною територією, а тому надсилала до півострова свої вказівки та вимагала їх негайного виконання.

півострові. Збройні сили, якими командував М. Фрунзе, продовжували, як і раніше, називатися «збройні сили України та Криму».

25 січня 1921 р. голова РНК України Х. Раковський підписав постанову про те, що командувачу всіх збройних сил України підпорядковуються всі морські сили Чорного та Азовського морів⁹. Держава вважала за потрібне мати на Чорному морі «великий та могутній радянський флот». Тому серед частини допризовників Криму було виділено 1 500 осіб для того, щоб вони пройшли спеціальну морську підготовку¹⁰.

Далі буде...

1. Очерки по истории Крыма. – Ч. III. – Симферополь, 1964. – С. 11; Ревкомы Крыма. Сборник документов и материалов. – С. 21-22, 24, 26-27, 34-37.
2. Бугай Н.Ф. Чрезвычайные органы советской власти: ревкомы. 1918-1921. – М., Наука, 1990. – С. 60.
3. Там само.
4. Там само.
5. Там само. – С. 261.
6. Там само.
7. Ревкомы Крыма. Сборник документов и материалов. – С. 28.
8. Центральный державный архив вищих органов власти Украины (далі – ЦДАВО України). – Ф. I. – Оп. 20. – Спр. 408. – Арк. 7-8.
9. Там само. – Спр. 610. – Арк. 28.
10. Там само. – Спр. 645. – Арк. 77 зв.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА БАЛАКЛАВИ: ЗНИЩЕННЯ ЗАРАДИ ІМПЕРСЬКИХ «ПРОЖЕКТІВ»

На початку лютого цього року московський історик і письменник Сергій Галані, який є членом правління товариства дружби Росія – Греція, повідомив, що нащадки кримських греків, зокрема депортованих після Другої світової війни, готують звернення до Адміністрації президента і Міністерства оборони РФ з проханням допомогти врятувати від знищення старовинне кладовище у Балаклаві, занепокоєння долею якого викликають плани окупаційного «уряду» Севастополя та забудовників щодо запланованого спорудження яхтової марини. Детальніше про реалізацію чергового «федерального цільового проекту» в окупованому Севастополі читайте у розвідці нашого кореспондента у наступному числі.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета Свідок про державну реєстрацію КВ № 23715-13555Р від 06.02.2019 р.

Засновники

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація «Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім»

Видавець

ТОВ «Видавничий дім «Українська культура»

Юридична адреса

03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1

Головний редактор

Андрій ШЕКУН

Дизайн та верстка

В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Надруковано:

ФОП Хісамдінов А. Ю.

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову. Зміст газети поширюється на умовах ліцензії CC BY 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету

Передплатна ціна на 2022 р.: на 6 місяців – 224,64 грн; на рік – 449,28 грн.

У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонементу.

Передплатний індекс

90269

Наклад 1000 прим.

Ціна договірна

